

En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) ställer sig positiv till de förslag och rekommendationer som lämnas i utredningen, men vill samtidigt lämna några kommentarer. För att kulturskolan ska upplevas som relevant för unga är det viktigt att unga har inflytande över kulturskolans innehåll och verksamhet. För att kulturskolan ska bli mer tillgänglig och jämlik anser myndigheten att de förslag och rekommendationer som utredningen lämnar kan utvecklas. Förslagen kan ha större fokus på ungas delaktighet och inflytande, inkludering av unga nyanlända, unga från svag socioekonomisk bakgrund och unga hbtq-personer, samt anpassning av kulturskolans verksamhet. Myndigheten anser även att formuleringarna av statsbidragsförordningarna tydligare bör återspegla det som utredningen ger uttryck för i sina förslag och rekommendationer.

Om barn och ungas delaktighet och inflytande

Det är positivt att utredningen lyfter fram att en del av kulturskolans särart är att den bygger på en demokratisk grundsyn om allas rätt till kultur och att den ska bygga på barn och ungas inflytande och delaktighet. Utredningen skriver i sina rekommendationer att *det är utredningens bedömning att det är viktigt att kommunerna utvecklar sätt att fånga upp barns och ungas röster för att göra verksamheten attraktiv*.¹ Myndigheten anser att avsnittet om *att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande* bör utvecklas tydligare i linje med den bedömningen². Det bör framgå att för att kulturskolan ska upplevas relevant för barn och unga behöver personalen ha kunskap om och metoder för att arbeta med barn och ungas delaktighet och inflytande över verksamheten.

För att ytterligare stärka barn- och ungdomsperspektivet bör det inom förslaget för statsbidrag till kommuner och landsting för utveckling av kulturskoleverksamhet framgå att inom pedagogisk utveckling ska särskilt metoder och former för ungas delaktighet och inflytande över verksamheten prioriteras.

¹ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 259

² En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 265

Myndigheten vill lyfta att det till viss del saknas ungas perspektiv i utredningens arbete samt perspektiv från de grupper som i lägre grad deltar i kulturskolan. I avsnittet om *Utredningens arbetsformer och arbetsmaterial* står det att utredningen bland annat har samrått med Riksförbundet Unga Musikanter och att man har genomfört en enkätundersökning till ett representativt urval av elever i årskurs 6. Då det framgår att äldre ungdomar och vissa grupper av ungdomar inte är delaktiga i kulturskolan idag hade det varit givande att även inkludera dessa grupper av unga och andra representanter för mer *fria fritidsverksamheter* (t ex fritidsgårdar), samt deras föräldrar som experter.

Om inkludering

Myndigheten önskar ett större fokus på inkludering, både som begrepp och i de förslag på åtgärder som utredningen lämnar. Det bör framgå tydligare vad utredningen avser med inkludering. Myndighetens förslag är att det definieras som *Alla barn och ungas rätt till kultur oberoende av familjeförhållanden och var man växer upp. Det innebär att alla oavsett ålder, kön, könsuttryck, eventuell funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsidentitet, etnisk, socioekonomisk eller religiös bakgrund ska kunna ta del av kulturskolan*. Definitionen är viktig inför utredningens förslag till utvärdering som syftar till att avgöra vilken effekt förslagen har haft på barn och ungas tillgång till en inkluderande kulturskola³.

Utredningen⁴ lyfter myndighetens rapport FOKUS 14 där det bland annat framgår att andelen unga som har avstått från att besöka en fritidsverksamhet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött är särskilt höga bland unga med funktionsnedsättning och bland unga som inte identifierar sig som heterosexuella⁵. Det framgår också att det är mindre vanligt att delta i musik- och kulturskolan i lågstatusområden⁶. Det är även vanligare i lågstatusområden att aldrig delta i en förening/kulturskola/aktiviteter med angivna tider och tydliga krav på deltagande som ofta är avgiftsbelagda. Det framgår också, som även nämns i utredningen, att unga från familjer med begränsade materiella resurser i högre utsträckning vill delta i kulturskolan men inte gör det, än unga från familjer med bättre materiella resurser. Detsamma gäller för unga med utländsk bakgrund och utrikes födda i jämförelse med unga med svensk bakgrund och inrikes födda.

Utredningen skriver att kulturskolan bör spela en viktig roll när det handlar om att inkludera nyanlända barn och unga.⁷ I förslaget om nationella mål är en punkt att kulturskolan ”aktivt (ska) verka för att kommunens barn och unga har kännedom om kulturskolan och ges likvärdig möjlighet att delta i dess verksamhet”. I beskrivningen av punkten lyfter utredningen särskilt fram gruppen barn och unga med funktionsnedsättning.

³ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 256

⁴ Ibid, s. 113

⁵ Sammanfattning av FOKUS 14, Ungas fritid och organisering, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014, s. 5

⁶ Ibid, s. 8-9

⁷ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 275

Myndigheten anser att utredningen även bör lyfta fram, utöver barn och unga med funktionsnedsättning, gruppen unga hbtq-personer, unga nyanlända och barn och unga från socioekonomiskt svaga områden som särskilt prioriterade för kulturskolans verksamhet. Statsbidragen kan spela en stor roll för att bidra till en inkluderande kulturskola och myndigheten anser att även dessa grupper av barn och unga bör prioriteras inom ramen för förslaget på utvecklingsbidrag.

Myndigheten lyfter vidare i rapporten FOKUS 14 att det delvis saknas nationell statistik över landets musik- och kulturskolor och att det finns begränsningar i möjligheten att spegla mångfalden bland unga. Det finns sällan kunskap utifrån följande indelningsgrunder: socioekonomi, födelseland, nyanlända, funktionsnedsättning, boendeområde respektive homo- och bisexuella samt transpersoner⁸. Myndigheten anser därför att nationellt kulturskolecentrum i sin nationella uppföljning av statistik ska ta dessa indelningsgrunder i beaktande för att kunna utveckla arbetet med inkludering och se till att kulturskolan är relevant för alla inom den breda målgruppen barn och unga.

Om anpassning av verksamheten

I förslaget om nationella mål är en punkt att kulturskolan ska ”bedrivas på barn och ungas fria tid”. Utredningen hänvisar till en enkät som gick ut till medlemmar i Riksförbundet unga musikanter, det vill säga unga som redan är delaktiga i verksamheten⁹. Myndigheten delar utredningens utgångspunkt att barn och unga inte ska behöva avstå från en undervisning (skolundervisning) för en annan (kulturskola)¹⁰. Av utredningens samråd framgår det att undervisning på skoltid har framhållits som en nödvändighet för de barn och unga som behöver skolskjuts till och från skolan¹¹. Det framgår även att det är vanligt att barn och unga får sin kulturskoleundervisning under skoltid. I två tredjedelar av alla kommuner finns ett antal elever som regelbundet går ifrån den obligatoriska undervisningen för att delta i kulturskoleverksamhet, eller får undervisning på håltimmar och lunchraster. Detta tillämpas i vissa kommuner i sin helhet eller i de delar av kommunen som är mindre tätbefolkade vilket kan underlätta för de barn som går i skola på glesbygd¹². Myndigheten anser därför att det av beskrivningen av punkten bör framgå, utifrån perspektivet att nå flera olika barn- och ungdomsgrupper, att kulturskolans verksamhet ska kunna utgöra en del av skoldagen utan att det inkräktar på den ordinarie undervisningen.

Myndigheten ställer sig bakom utredningens rekommendationer om uppsökande verksamhet och geografisk närhet¹³. Ett sätt att ytterligare stärka kommunerna i detta kan vara att bredda urvalet för det tidsbegränsade verksamhetsbidraget för kulturskola. Myndigheten anser därför att det, i andra hand, bör vara möjligt för

⁸ Sammanfattning av FOKUS 14, s.4

⁹ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 206

¹⁰ Ibid, s. 166

¹¹ Ibid, s. 124

¹² Ibid, s. 94

¹³ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s.266-268

kommuner att ansöka om verksamhetsbidrag för att starta ny kulturskoleverksamhet i socioekonomiskt utsatta stadsdelar.

Myndigheten saknar en utförligare diskussion gällande kulturskolans målgrupp asveende ålder. Utredningen skriver att högstadieåldern är en tid då många lämnar kulturskolan och nämner att det är viktigt för kulturskolan att erbjuda en verksamhet där ungdomar kan vara kreativa¹⁴. Det framgår inte om kulturskolan bör prioritera vissa åldersgrupper eller om kulturskolan bör rikta sin verksamhet till hela åldersspannet 0-25 år. Det är intressant ur flera aspekter, bland annat vilka andra möjligheter till kulturutövande det finns i kommunen för olika åldersgrupper. I MUCF:s rapport NÄR VAR HUR – om ungas kultur framgår att unga i 13-25 års ålder inte prioriteras i offentliga satsningar på kultur¹⁵. Det kan också vara viktigt utifrån perspektivet nyanlända, där flera tillhör den äldre målgruppen och, som utredningen nämner, kulturskolan bör spela en viktig roll¹⁶. Myndigheten vill därför lyfta fram att nationellt kulturskolecentrum i sin nationella uppföljning av statistik bör redovisa gruppen barn och unga i olika åldersgrupper. Det är viktigt i förhållande till utredningens förslag om utvärdering som syftar till att avgöra vilken effekt förslagen har haft på barns och ungas tillgång till en inkluderande kulturskola.

Myndigheten delar utredningen slutsats att avgifter utgör ett hinder för deltagande för många barn och unga. Det gäller dels terminavgifter men även resekostnader och tillgång till instrument och material. Myndigheten önskar att det görs ett tillägg till utredningens rekommendation till kommuner att tillämpa avgiftsfrihet för barn och unga i familjer med försörjningsstöd¹⁷. Myndigheten anser att kommuner även bör rekommenderas att täcka resekostnaden till och från kulturskolan. Det framgår inte om tillämpning av avgiftsfrihet även innefattar gratis tillgång till instrument och material.

Om genus- och hbtq-perspektiv i verksamheten

Det är viktigt att kulturskolan bedriver ett aktivt arbete med att integrera både genus- och hbtq-perspektiv i sin verksamhet. Myndigheten anser att rekommendationerna nu är för vagt formulerade. Under rubriken ”inkludering oavsett kön eller ålder” står det att personalgruppen *kan* behöva problematisera könsnormer och att det *finns utrymme för insatser så att alla barn och unga, oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, ska känna sig inkluderade och välkomnade*. Det står vidare att även barn och unga som inte självklart identifierar sig som pojkar eller flickor *kan* känna sig exkluderade från undervisningen¹⁸.

Myndigheten vill att det blir tydligt i utredningens rekommendation att arbetet med att integrera genus- och hbtq-perspektiv innebär ett förebyggande och främjande aktivt pågående arbete. I läroplanen för grundskolan står det följande

¹⁴ Ibid, s. 127, 271-272

¹⁵ NÄR VAR HUR – om ungas kultur, s. 10

¹⁶ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 275

¹⁷ Ibid, s.276

¹⁸ Ibid, s.270

”... Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.” I den nya diskrimineringslagen som träder i kraft den 1 januari 2017 står det bland annat att skolan ska arbeta med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter som omfattar diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

I regeringens skrivelse *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (skr. 2016/17:10) står det bland annat att könsuppdelad statistik, kartläggningar och jämställdhetsanalyser är en grundförutsättning för att kunna synliggöra ojämställdheten i samhället och bedriva ett effektivt förändringsarbete. I sina rekommendationer i avsnittet om inkludering oavsett kön skriver utredningen följande om skillnaderna i representation mellan olika ämnen beroende på kön; *Att skillnaderna är stora ser inte utredningen som ett problem i sig, och menar inte att alla konstformer bör ha en jämn könsfördelning. Däremot kan de könsnormer som påverkar såväl barnens val av uttryck och pedagogernas val av innehåll, som verksamheten som helhet, behöva problematiseras i personalgruppen*¹⁹. Myndigheten anser att skillnaderna i representation i olika ämnen beroende på kön bör problematiseras. Detta både ur perspektivet att det är viktigt att unga inte begränsas i val av ämne utifrån könsnormer samt för att följa upp fördelningen av offentliga medel till kulturutövande mellan killar och tjejer. I myndighetens rapport *FOKUS 13 Unga och jämställdhet* framgår bland annat att det är tydligt att unga upplever att det finns olika förväntningar på tjejer och killar i skolans miljö, att tjejer och killar trivs olika bra i skolan och att särskilt utmärkande är de könsbundna studievalen.²⁰ I myndighetens rapport *NÄR VAR HUR – om ungas kultur* konstateras att det finns stora skillnader i könsfördelningen mellan olika aktiviteter. När detta sätts i relation till fördelningen av offentliga medel är resultatet att medelstilldelningen i mindre utsträckning används till tjejers aktiviteter än till killars²¹.

Om förordningstexterna

Utöver kommentarerna ovan gällande utformningen av statsbidragen anser vi att förordningstexterna bör ses över i relation till det som beskrivs vara syftet med bidragen i avsnittet *förslag och rekommendationer*. Utredningen nämner bland annat flera utvecklingsområden men av förordningstexten till utvecklingsbidraget framgår endast att vid fördelning så ska geografisk spridning över landet eftersträvas. Vidare skriver utredningen om utvecklingsbidraget att *det till ansökan bör bifogas en strategisk handlingsplan som tagits fram med för verksamheten berörda parter. I en sådan bör de förutsättningar som kulturskolan bygger sin verksamhet både på kort och på lång sikt beskrivas och hur man avser*

¹⁹ En inkluderande Kulturskola på egen grund, s. 271

²⁰ FOKUS 13 Unga och jämställdhet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2013, s.9

²¹ NÄR VAR HUR – om ungas kultur, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2011, s. 9

att öka verksamhetens tillgänglighet och inkludering utifrån ett ungt medborgarperspektiv. Handlingsplanen bör också beskriva hur barn och unga görs delaktiga och får inflytande på kulturskolans verksamhet samt att en förutsättning för att få ta del av bidraget är att kulturskolan ska erbjuda eller har för avsikt att erbjuda verksamhet inom minst tre områden. Detta nämns inte i förordningstexten. Det finns även oklarheter, som till exempel vad det innebär att ett krav för bidrag till nationell spetskompetens är att verksamheten ska vara öppen för specialintresserade ungdomar från hela landet.

Ta vara på expertis inom myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Vi vill även lyfta att utredningen inte nämner MUCF som relevant myndighet för nationellt kulturskolecentrum. Myndigheten har erfarenhet av statsbidrag, barnrätts – och ungdomsperspektiv, inkludering, icke-formell utbildning, civilsamhället samt kunskap om ungas fritid. Utredningen skriver att ” Kulturrådet har en hög kompetens inom barn- och ungdomskulturområdet, bidragshantering och en hög trovärdighet inom det kulturpolitiska området. Det är därför utredningens mening att ett nationellt kulturskolecentrum bör placeras inom Statens kulturråd²².” För att stärka ungdomsperspektivet bör nationellt kulturskolecentrum samverka med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Handläggare Sara Jonsson har varit föredragande. Avdelningschef Pontus Ekstedt har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Sara Jonsson
handläggare

²² En inkluderande Kulturskola på egen grund, s.222